

УДК 336.011:330

Наталія Проць,
кандидат економічних наук, доцент,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
доцент кафедри фінансів,
м. Луцьк, ORCID ID 0000-0003-3897-6482
e-mail: Vyshnevska.Nataliya@vnu.edu.ua

Віта Козак,
здобувач першого освітнього рівня,
спеціальності «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
кафедра фінансів,
м. Луцьк, ORCID ID 0009-0004-0585-6999
e-mail: vitakozak932@gmail.com

<https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-03-73-82>

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СІМЕЙНОГО БЮДЖЕТУ В УМОВАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Вступ. В умовах фінансово-економічної нестабільності кардинально змінилися підходи до формування та розподілу фінансових ресурсів держави, бізнесу та домогосподарств. Тому дослідження структури та особливостей формування сімейного бюджету є об'єктивною вимогою часу.

Мета. Дослідження сутності, аналізування структури та проблем формування сімейних бюджетів громадян України.

Результати. Авторами статті запропоновано сімейний бюджет, розглядати як план формування та використання грошових надходжень для забезпечення добробуту та відповідного рівня життя сім'ї впродовж певного проміжку часу.

Проведений аналіз структури доходів сімейних бюджетів свідчить, що найбільше частку становить заробітна плата 57%, соціальні допомоги та трансферти – 21 %, прибуток та змішаний дохід – 15 %, доходи від власності – 7%. За досліджуваний період середньомісячна пенсія зросла на 86,2 %, стипендія на 53 %, мінімальна пенсія на 33,4 %, прожитковий мінімум на 38,33%, однак в еквіваленті до долара це становить 23%, 1,8%, -11,8% відповідно. Важливим чинниками, що впливають на доходи громадян України є: рівень розвитку економіки країни; розміри державних соціальних гарантій, рівень продуктивності праці; рівень безробіття; рівень купівельної спроможності громадян; інфляція; структура витрат громадян.

Досліджено, що в умовах війни кількість українців, які живуть на межі бідності, зросла на 1,8 мільйона з 2020 року, одним із показників, що свідчать про зниження рівня доходів, є збільшення частки витрат на продукти харчування в загальному бюджеті. За структурою витрат сімейних бюджетів українці, витрачають на продукти харчування та обов'язкові платежі майже 66%, що удвічі більше за середній світовий показник. В умовах війни ситуації змінилась, благодійність та донати займають більшу частину витрат сімейних бюджетів порівняно з освітою чи виплатою кредитів.

Висновки. Запропоновано, для забезпечення стабільності фінансового стану громадян України необхідно на державному та регіональному рівнях розробляти та впроваджувати ефективні заходи соціально-економічної підтримки рівня життя населення та створення умов для розвитку малого та середнього бізнесу.

Ключові слова: сімейний бюджет, доходи, видатки, заробітна плата, соціальні гарантії, соціальна допомога та трансферти, споживчий кошик, прожитковий мінімум, пенсії, фінанси домогосподарств.

Prots Nataliia,
Associate Professor, Ph.D. in Economics,
Lesya Ukrainka Volyn National University,
Department of Finance,
Lutsk

Vita Kozak,
first-level of education student,

FEATURES OF FAMILY BUDGET FORMATION IN CONDITIONS OF FINANCIAL AND ECONOMIC INSTABILITY

Introduction. In the conditions of financial and economic instability, approaches to the formation and distribution of financial resources of the state, business and households have changed radically. Therefore, the study of the structure and features of forming the family budget is an objective requirement of the time.

The purpose of the article. Study of the essence, analysis of the structure and problems of formation of family budgets of citizens in Ukraine.

Results. The authors of the article suggest that the family budget should be considered as a plan for the formation and use of cash income to ensure the well-being and appropriate standard of family living over a certain period of time. The analysis of the income structure of family budgets shows that the largest share is wages 57%, social benefits and transfers – 21%, profit and mixed income – 15%, income from property – 7%. During the studied period, the average monthly pension increased by 86.2%, the stipend by 53%, the minimum pension by 33.4%, the subsistence minimum by 38.33%, but in dollar equivalent it is 23%, 1.8%, -11.8% respectively. Important factors affecting the incomes of Ukrainian citizens are: the level of development of the country's economy; the size of state social guarantees, the level of labor productivity; unemployment rate; the level of purchasing power of citizens; inflation; the structure of citizens' expenses. It has been studied that in the conditions of war, the number of Ukrainians living on the edge of poverty has increased by 1.8 million since 2020, one of the indicators indicating a decrease in the level of income is an increase in the share of expenditure on food products in the general budget. According to the structure of family budgets, Ukrainians spend almost 66% on food and mandatory payments, which is twice the world average. During the war, the situation has changed, charity and donations occupy a larger part of family budget expenses compared to education or loan payments.

Conclusions. It is suggested that in order to ensure the stability of the financial condition of Ukrainian citizens, it is necessary to develop and implement effective measures for socio-economic support of the population's standard of living and the creation conditions for the development of small and medium-sized businesses at the state and regional levels.

Keywords: family budget, income, expenses, wages, social assistance and transfers, consumer basket, living wage, pensions, household finances.

Постановка проблеми та її значення. Добробут населення України повною мірою залежить від фінансового забезпечення, рівня та якості життя кожного її мешканця. Нині, в умовах війни, фінансово-економічної та політичної нестабільної формування сімейного бюджету є важливим завданням для забезпечення ефективного функціонування не тільки фінансів домогосподарств, а й усієї фінансової системи України. Адже саме фінансові відносини, які виникають в процесі формування та використання коштів сімейного бюджету пов'язані із податковою, бюджетною, банківською системами та фінансовим ринком.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми формування та використання фінансових ресурсів домогосподарств та сімейних бюджетів досліджували: М. Волохова [1], Л. Гордієнко [2], М. Карлін [3], О. Кириленко [4], Т. Кізима [5], С. Коваль [5], Г. Коцюрубенко [1], А. Сидорчук [5], І. Сидор [5], С. Логвіновська [1], Р. Скриньковський [6], Ю. Цибульський [6], С. Юрій [7]. Однак, в умовах воєнного стану та фінансової нестабільності кардинально змінилися підходи до розподілу фінансових ресурсів держави, бізнесу та домогосподарств. Тому виникла об'єктивна потреба у дослідженні структури та особливостей, проблем формування сімейного бюджету в умовах воєнного стану.

Метою статті є дослідження сутності, аналізування структури та проблем формування сімейних бюджетів громадян України.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих наукових результатів дослідження. Кожна сім'я являє собою об'єднання осіб пов'язаних між собою шлюбними або

родинними відносинами, які спільно мешкаю, ведуть домашнє господарство. Для забезпечення життєдіяльності сім'ї з метою оптимального задоволення мінімальних потреб населення потрібні відповідні грошові кошти. Одним із елементів фінансової діяльності домогосподарств є формування сімейного бюджету з урахуванням дохідної та витратної частини сімейного бюджету. Вміння правильно формувати та розподіляти кошти сімейного бюджету визначає рівень фінансової грамотності домогосподарств та забезпечує ефективність використання фінансових ресурсів за для досягнення та реалізації своїх цілей.

На думку Т. Кізими, фінанси домогосподарств слід розглядати як «сукупності економічних відносин домогосподарств, матеріалізованих у грошових потоках, які виявляються у формі доходів і витрат, щодо формування, розподілу та використання фондів грошових коштів з метою відтворення і розвитку людського капіталу та задоволення потреб членів цих господарств і суспільства загалом» [5, с. 9]. Автором до складу фінансів домогосподарств віднесено особисті, сімейні та родинні фінанси, за таким розподілом можна досліджувати їх бюджети. В свою чергу бюджет (франц. Bougette — «шкіряний гаманець») – грошове вираження доходів і видатків держави, адміністративно-територіальної одиниці підприємства, установи за рік. Згідно чинного законодавства, бюджет – це план формування та використання фінансових ресурсів. Фінансові ресурси домогосподарств визначають як доходи і витрати, що матеріально відображають фінансові відносини домашніх господарств з іншими суб'єктами економічної діяльності [1, с.16]. У Великому тлумачному словнику сучасної мови використовується поняття споживчий бюджет це баланс прибутків і видатків сім'ї (середньостатичний), який характеризує сформований рівень життя різних груп сімей населення [8]. Виходячи із вище наведених трактувань, вважаємо, що сімейний бюджет, слід розглядати як план формування та використання грошових надходжень для забезпечення добробуту та відповідного рівня життя сім'ї впродовж певного проміжку часу (тиждень, місяць, квартал, рік). Отже, доходи сімейного бюджету сім'ї це сукупність надходжень грошових коштів та матеріальних цінностей, які отримує сім'я на певний період, а саме: заробітна плата; соціальні допомоги та трансферти; прибуток та змішаний дохід; доходи від власності (одержані). Законом України «Про оплату праці» визначено, що заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [9]. Разом з тим це «не фінансова категорія, її можна розглядати як одне із джерел фінансових ресурсів громадян» [7].

Розглянемо структуру, динаміку та чинники, що впливають на формування сімейного бюджету. У структурі доходів сімейних бюджетів у 2023р. заробітна плата займає найбільшу частину та становить 57%, соціальні допомоги та трансферти – 21 %, прибуток та змішаний дохід – 15 %, доходи від власності – 7% (рис.1).

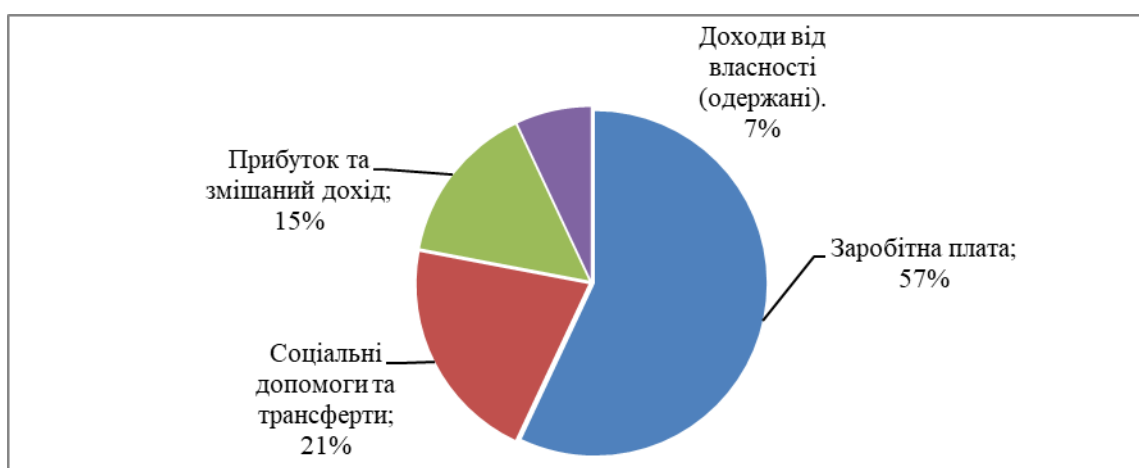

Рис. 1. Структура доходів домогосподарств в Україні в 2023 р.

Джерело: побудовано автором на основі [10].

Наступним джерелом надходжень сімейного бюджету є соціальні допомоги та трансферти, основу яких складають пенсії та стипендії. Дані наведені у таблиці 1 свідчать, що протягом 2020-2024 рр. спостерігається суттєва диспропорція темпів зростання соціальних виплат в національній валюті та доларах. Так середньомісячна пенсія зросла на 86,2 %, стипендія на 53 %, мінімальна пенсія на 33,4 %, прожитковий мінімум на 38,33%, ці показники в еквіваленті до долара становлять 23%, 1,8%, -11,8% відповідно. Що загалом свідчить про зниження купівельної спроможності населення. Важливим чинниками, що впливають на доходи громадян України є: рівень розвитку економіки країни; розміри державних соціальних гарантій, рівень продуктивності праці; рівень безробіття; рівень купівельної спроможності громадян; інфляція; структура витрат громадян.

Таблиця 1

Динаміка соціальних гарантій в Україні впродовж 2020-2024 рр.

Роки	Середньомісячна пенсія,		Стипендія		Мінімальна пенсія		Прожитковий мінімум,	
	грн	дол.	Грн	дол.	Грн	дол.	Грн	дол.
2020	3 082,98	114,4	1 300	48,2	1769	65,76	2 189	81,38
2021	3 507,51	126,6	1 600	57,8	1934	69,82	2 393	86,39
2022	4 539,30	124	2 000	54,6	2027	55,38	2 589	70,74
2023	5 350,83	136,8	2 000	51,2	2093	53,53	2 589	66,21
2024	5 743,27	141,1	2 000	49,1	2361	58,01	3 028	74,40
2024 р./2020 р.								
Абсолютне відхилення	2066,49	26,7	700	0,9	592	-7,75	839	-6,98
Відносне відхилення	186,2	123,3	153,8	101,8	133,4	88,21	138,33	91,43

Джерело: Складено на основі [10, 11, 18].

Оскільки кількість українців, які живуть на межі бідності, зросла на 1,8 мільйона з 2020 року, що становить майже 30% населення, значний вплив на доходи сімейного бюджету мають державні соціальні гарантії, які встановлюються законами з метою забезпечення конституційного права громадян на достатній життєвий рівень. До числа основних державних соціальних гарантій включаються: мінімальний розмір заробітної плати; мінімальний розмір пенсії за віком; неоподатковуваний мінімум доходів громадян; розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат. Відповідно до ст. 95 Кодексу законів про працю України та ст. 3 Закону Незважаючи на те, що мінімальна заробітна плата є соціальною нормою та являє собою нижчу границю вартості робочої сили в нормальних умовах виробництва за виконання найпростішої праці, Урядом було внесено зміни до ст. 95 КзпПУ, змінено трактування МЗП та порушено конституційну норму про відповідність мінімальної заробітної плати розміру посадового окладу працівника першого тарифного розряду ЄТС [3] та визначено, що мінімальна заробітна плата – це встановлений законом мінімальний розмір оплати праці за виконану працівником місячну (годинну) норму праці. [13, 14]. Динаміку середньомісячної та мінімальної заробітної плати в Україні протягом 2020–2024 рр. представлено в табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка середньомісячної та мінімальної заробітної плати в Україні в 2020–2024 рр.

Роки	Середньомісячна заробітна плата,		Мінімальна заробітна плата,		Співвідношення середньої та мінімальної заробітної плати, %
	грн	дол	грн	дол	
2020	11597	431,1	4723	175,6	245,5
2021	14018	506,1	6500	234,7	215,7
2022	14859	406	6700	183,1	221,8
2023	17 442	446,1	6700/	171,4	260,3
2024	19500	479,1	8000	196,6	243,8
2024/2020 рр.					
Абсолютне відхилення	7903	48	3277	21	-1,7
Відносне відхилення	168,15	111,13	169,38	111,96	99,31

Джерело: Складено на основі [15, 16].

Дослідження середньомісячної та мінімальної заробітної плати в Україні продовж 2020–2024 рр. показали, що темп зростання був нерівномірним, а саме у 2022 р. зазнав найменшого значення порівняно з іншими роками (табл.3).

Таблиця 3

Темпи зростання, середньомісячна заробітна плата, України в 2020–2024 рр.* (%)

Роки	Темпи зростання, середньомісячна заробітна плата, %		Темпи зростання мінімальна заробітна плата, %		Курс долара до гривні
	грн	дол	грн	дол	
2020					26,9
2021	20,9	17,4	37,7	33,6	27,7
2022	6	-19,8	3,1	-22	36,6
2023	17,4	9,9	0	-6,4	39,1
2024	11,8	7,4	19,4	14,7	40,7

*Джерело: Складено на основі [15, 16]

Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України у своїх дослідженнях визначає середній клас за рівнем їхнього середньомісячного доходу, який має становити не менше п'яти прожиткових мінімумів. За цим критерієм, представник середнього класу повинен мати середньомісячний дохід не менше 15140 грн [17].

Згідно з різними дослідженнями, визначення середнього класу в Україні базується на кількох показниках, включаючи дохід і витрати. Якщо вважати, що середньомісячний дохід представників середнього класу в Україні становить 12945 грн, то це є певним орієнтиром, але він може не повністю відображати реальну фінансову стабільність цих громадян. За даними Світового банку, громадяни середнього класу в Україні витрачають не менше 10 доларів США на день. Це приблизно 365 доларів на місяць або близько 14965 гривень за поточним курсом. Це означає, що навіть ті, хто

відповідає формальним критеріям середнього класу за доходом, можуть відчувати фінансову нестабільність через зростання цін і витрат. Цей дисбаланс між формальними критеріями і реальними витратами вказує на проблему нестачі бюджету, коли доходи не відповідають необхідним витратам для забезпечення комфортного життя.

Досліджуючи, сімейний бюджет доцільно розглянути витрати. Витрати сім'ї – сукупність платежів, які здійснюються членами родини з метою забезпечення її життєдіяльності, що включають витрати на придбання продовольчих і непродовольчих товарів та оплату послуг, витрати на інвестиційні вкладення (в нерухомість, депозити, акції, облигації тощо), податки, майно та інші здійснені платежі. Р.Скриньковський, Ю. Цибульський витрати домогосподарств за цільовим призначенням поділяють на три групи: обов'язкові платежі; споживчі витрати; неспоживчі витрати [6]. Обов'язкові платежі собою передбачають сплату податків, внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхових платежів за добровільним страхуванням, відсоток від користування кредитом [19, с.61-70]. Тобто, домогосподарства залежно від свого статусу повинні сплачувати такі податки: податок на доходи фізичних осіб; податок на прибуток; податок на додану вартість; податок на майно. Споживчі витрати – це витрати на продукти харчування, придбання непродовольчих товарів, оплату житлово-комунальних послуг, послуг освіти, охорони здоров'я, транспорту, зв'язку та на відпочинок.

За опитуваннями в громадян України можна створити такий перелік витрат: продукти харчування; комунальні послуги; транспорт; медицина; діти; одяг та взуття; благодійність та донати; виплата кредитів; освіта; відпустка; інше. Характеризуючи, витрати на продукти харчування потрібно проаналізувати споживчий кошик. Споживчий кошик – асортимент товарів, що характеризує типовий рівень і структуру місячного (річного) споживання людини або сім'ї [20]. Протягом 2020-2024 рр. витрати домогосподарств на продукти харчування зросли з 2256,25 до 3922,78 грн або на 74 %. Витрати на придбання продуктів харчування становлять п'яту частину середньомісячної заробітної плати. Внаслідок повномасштабного важливо виокремити новий вид витрат, такі як донати: – 92% українців донатять на допомогу ЗСУ або постраждалим внаслідок воєнних дій, що на 2 % більше, ніж у 2022 р.; – 33% опитаних роблять це систематично, що на 13 % більше, ніж 2023 року. Більше ніж у два рази зросла кількість співвітчизників, які донатять регулярно, перебуваючи за кордоном, – із 17% до 38%., середня сума донату становить 147 грн.

За даним Міністерства фінансів та опитування до 77 % українців живуть в режимі економії. В період фінансової нестабільності важливою ознакою цього стало поступове відновлення споживчої активності в Україні. Про це свідчать деякі показники такі як частота купівлі продуктів харчування, також купують електроніку, побутову техніку, одяг, взуття [21] Водночас, тенденція до економії зберігалася. До прикладу від 41 % до 77 % українців заощаджують залежно від категорії товарів та послуг. За даними опитування найменше заощаджують на лікарських засобах, дитячих товарах та купівлі готової їжі. Зауважуючи, про категорію продукти харчування то витрати у цій категорії зросли у 32 % громадян. За даними 47 % українців купують їжу про запас та 43 % українців про запас. Водночас, українці переосмислюють свої харчові звички та змінюють пріоритети [21]. За аналізом даних українці (55%) зменшили відвідування ресторанів та барів. У свою чергу популярності набрав такий вид діяльності як приготування їжі вдома, а саме 50 %, найбільше це стосується тимчасово безробітних (53%), фрилансерів (72%) і тих, хто займається домогосподарством (59%). За результатами опитування дозволя все може в пріоритеті витрат – 65 % громадяни заощаджують на розвагах поза домом, а 58% – рідше, ніж 2023 року, відвідують кінотеатри та концерти. Проте, онлайн-розваги стають все популярнішими: 32% українців збільшили витрати на перегляд ТБ та стрімінгових каналів [22].

Для більш повного дослідження сімейних бюджетів проведемо порівняння витрати населення за окремими категоріями у Німеччині, Польщі, США, Канаді, ПАР. Порівняно із структурою витрат сімейних бюджетів інших країн українці, витрачають на продукти харчування та обов'язкові платежі. Майже 66%, що понад удвічі більше, ніж середній світовий показник. Значно менше українці витрачають на товари та послуги, які не є важливими та необхідними для їхнього існування [23]. Аналізуючи структуру витрати сімейних бюджетів (табл. 4.) України та зарубіжних країн

спостерігається суттєва різниця у розподілі витрати населення на дозвілля, електротехніку та товари довгострокового використання (2 % в Україні проти 12-19 % зарубіжних країн).

Таблиця 4

Витрати населення України та Світу

Країна	Дозвілля (включно з ресторанами/ кафе), відпочинок і туризм, %	Електроніка, побутова техніка та товари домашнього вжитку, %
Україна	2	2
Німеччина	17	10
Польща	15	12
США	19	12
Канада	15	10
ПАР	17	14

Джерело: Складено на основі [13].

За даними Державної служби статистики України було визначено основні категорії та їх кількість. У свою чергу, середньомісячні витрати на оплату комунальних послуг на одне домогосподарство у 2020–2024 рр. в середньому варіюється від 1540,2– 2 946,0 грн (табл. 6.) [24].

В Україні середньомісячні витрати на оплату комунальних послуг на одне домогосподарство становлять в 2020–2024 в середньому варіюються від 1540,2– 2946,0 грн (в табл. 5.) [25].

Таблиця 5

Показники комунальних витрат на 1 домогосподарство в Україні в 2020–2024 рр. (грн)

	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Комунальні витрати					
Електроенергія: 250кВт*год/міс.	420	420	420	660	660
Опалення: 60 м ² /міс.	772,0	992,7	992,7	992,7	992,7
Газ: 12 м ³ /міс.	35,4	83,9	95,5	95,9	95,5
Гаряче водопостачання та водовідведення: 8м ³ /міс.	166,8	243,1	1107,2	985,1	985,1
Холодне водопостачання та водовідведення: 7м ³ /міс.	146,0	211,1	212,7	256,6	212,7
Разом:	1540,2	1950,8	2828,1	2990,3	2946,0

Джерело: Складено на основі [25].

За даними опитування Центру Разумкова українці витрачають кошти свого сімейного бюджету на популярні витрати, такі як транспорт, одяг та взуття, медицину, дітей [25]. Кожен четвертий українець витрачає більшу частину своїх коштів на продукти харчування. Це вказує на те, що значна частина доходів населення спрямовується саме на задоволення базових потреб, залишаючи менше коштів для інших важливих сфер, таких як освіта чи медичне забезпечення, придбання предметів довгострокового використання, заощадження та інвестиції. Частина громадян витрачають свої кошти на благодійність та донати і саме ці витрати займають більшу частину в сучасній ситуації порівняно з освітою чи виплатою кредитів.

На формування сімейного бюджету значний вплив мають внутрішні та зовнішні чинники. До внутрішніх чинників належать: величина сукупних грошових доходів домогосподарств; рівень матеріальних та духовних потреб членів домогосподарства; ступінь забезпечення його потреб за рахунок ведення натурального господарства; рівень організації та ведення бюджету домашнього господарства; рівень фінансової грамотності; демографічна ситуація (вікова структура населення, стать, стан здоров'я, рівень міграції); працездатності членів сім'ї; соціальний статус; рівень освіти, зміна доходів; зростання цін; безпека та евакуація; невизначеність; втрата або пошкодження майна,

зміна споживчих звичок. До зовнішніх чинників належать: рівень роздрібних цін на товари і послуги, які споживають; суми сплачених домогосподарством податків та інших обов'язкових платежів; обсяги державних дотацій, що спрямовуються на фінансування охорони здоров'я, освіти, житлово-комунального господарства, транспорту та зв'язку; рівень розвитку споживчого кредитування в національній економіці; норм оподаткування доходів, спадщини, дарувань, рухомого і нерухомого майна; рівень пенсійного забезпечення, виплати стипендій, пільги для малозабезпечених верств населення ВПО; економічна ситуація, державна політика та регулювання; міжнародні допомоги та санкції, військова ситуація та безпека, курс національної валюти, енергетичні кризи. Враховуючи зовнішні та внутрішні чинники, для забезпечення стабільності фінансового стану громадян України необхідно на державному та регіональному рівнях розробляти та впроваджувати ефективні заходи соціально-економічної підтримки рівня життя населення та створення умов для розвитку малого та середнього бізнесу.

Висновки та пропозиції. Отже, в умовах війни, одним із показників, що свідчать про зниження рівня доходів, є збільшення частки витрат на продукти харчування в загальному бюджеті. Це характерна ознака економічної нестабільності, коли базові потреби, як-от харчування, стають пріоритетом для більшості домогосподарств. Громадяни України змушені переглядати свої потенційні можливості отримання доходів та розподілу витрати, економити на таких важливих аспектах життя, як освіта, медичне забезпечення, дозвілля, косметика та ін. Зниження рівня доходів українців призвело до змін у структурі сімейних бюджетів. Така ситуація підкреслює труднощі, з якими стикаються українські сім'ї в умовах війни та фінансової нестабільності, і необхідність адаптації до нових економічних та соціальних реалій, коли забезпечення базових потреб стають значним навантаженням на сімейні бюджети.

Подальші наукові розробки в цьому напрямку будуть спрямовані на виявлення шляхів забезпечення достатнього рівня фінансового забезпечення домогосподарств України у періоди фінансової нестабільності та ефективних заходів соціально-економічної підтримки на державному та регіональному рівнях.

Джерела і література

1. Логвіновська С.І., Волохова М. П., Коцюрубенко Г. М. Фінансові ресурси домогосподарств – запорука сталої фінансової системи України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 5/1. С.15-19;
2. Гордієнко Л. А. Науково-методологічні підходи фінансування соціальних виплат малозахищеним верствам населення. *Modern Economics*: 2019. № 13(2019). С. 65–70. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue-13-2019/> (дата звернення 01.09.2024);
3. Карлін, М., Проць, Н., Проць, В. (2020). Роль мінімальної заробітної плати в системі дотримання соціальної справедливості при фінансуванні бюджетних установ. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(34), 358–365. <https://doi.org/10.18371/fcaptop.v3i34.215571> С.361;
4. Сидорчук, А., Кириленко, О., Коваль, С., & Сидор, І. (2022). Аналіз витрат як складова оцінки фінансового стану домогосподарств. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(44), 82– 91. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.3.44.2022.3786> ;
5. Кізіма Т. О. Фінанси домогосподарств: концептуальні засади теорії і практики. / Рукопис. Дис.наук. ступеня док. Екон. Наук. ТНЕУ. Тернопіль, 2011. С. 9. 471 с.;
6. Скриньковський Р. М., Цибульський Ю. І. Витрати домогосподарств України: змістовно-сутнісні та інформаційно-аналітичні аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 1. С. 38–42;
7. Фінанси: підручник / За ред. Проф., С. І. Юрія, В. М. Федосова. К.: Знання, 2008. 611 с. С. 363;
8. Великий тлумачний словник сучасної мови. URL: <https://slovnkyk.me/dict/vts/%D0%B1%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82> (дата звернення 01.09.2024);
9. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. № 3680-IX. Відомості Верховної Ради України. 1995, № 17. Ст.121. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#n12> (дата звернення 03.09.2024) ;
10. Доходи та витрати населення за рік. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/gdn/dvn_ric/dvn_ric_u/dvn_kv13_u.htm (дата звернення 04.09.2024)

11. Дані про середній розмір пенсійної виплати. *Пенсійний фонд України*. URL: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/dani-pro-serednij-rozmir-pensijnoyi-vyplaty/> (дата звернення 04.09.2024)
12. Студентські стипендії. Міністерство освіти і науки України. Веб-сайт URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/studentski-stipendiyi> (дата звернення 04.09.2024)
13. Кодекс законів про працю. Закон України № 322-VIII від 10.12.1971. Ст. 375. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення 04.09.2024);
14. Про оплату праці: Закон України від 24 березня 1995 року № 108/95-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1995. № 17. Ст. 121.
15. Середня заробітна плата за даними ПФУ. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/pfu/2023/> (дата звернення 04.09.2024)
16. Мінімальна зарплата в Україні з 2000 по 2024 рр. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/> (дата звернення 04.09.2024)
17. Раптова бідність та зниження доходів під час війни. ЕВА. *European Business Association*. URL: <https://eba.com.ua/raptova-bidnist-ta-znyzhennya-dohodiv-pid-chas-vijny-stan-dobrobutu-ukrayintsiv-vidchutno-znyzyvsya/> (дата звернення 03.09.2024)
18. Прожитковий мінімум в Україні 2024. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/> (дата звернення 02.09.2024)
19. Кізима Т. Витрати домогосподарств України: сутнісно-аналітичний аспект. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2009. Вип. 2. С. 61-70;
20. Бубякіна І. Споживчий кошик в житті населення України. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2971> (дата звернення 04.09.2024)
21. На чому заощаджують українці та куди витрачають гроші. Міністерство фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/03/14/123215732/> (дата звернення 01.09.2024)
22. Білоус О. Українці почали частіше робити покупки, але продовжують економити, - дослідження. Українські новини: РБК–Україна. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/ukrayintsi-pochali-chastishe-robity-pokupki-1710333838.html> (дата звернення 04.09.2024)
23. На що українці витрачають дві третини свого бюджету: опитування. Апостроф. Новини України. URL: <https://apostrophe.ua/ua/news/society/2024-03-16/na-cho-ukrayintsi-tratvat-dve-treti-svoego-byudjeta-opros/316493> (дата звернення 04.09.2024)
24. Комунальні тарифи. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/tariff/> (дата звернення 02.09.2024)
25. Карпенко Т. Найбільше українські сім'ї витрачають своїх доходів на харчі, опитування. *Ukraine World News*. 2024 .URL: <https://uworld.news/news/naibilshe-ukrainski-sim-vytrachaiut-svoikh-1011764.html> (дата звернення 04.09.2024)

References

1. Lohvinovska S.I., Volokhova M. P., & Kotsiurubenko H. M.(2022). Finansovi resursy domohospodarstv – zaporuka staloi finansovoi systemy Ukrainy [*Financial resources of youseholds – guarantee of a sustainable financial system of Ukraine*]. *Ekonomika. Finansy. Pravo – Economics. Finances. Law*. Vol. 5 (1). Pp. 15–19 [in Ukrainian].
2. Hordiienko L. A. (2019). Naukovo-metodolohichni pidkhody finansuvannia sotsialnykh vyplat malozakhyshchenym verstvam naseleння [*Scientific and Methodological Approaches of Financing Social Expenses with Population Lowered Victims*]. *Modern Economics: elektronne naukove fakhove vydannia z ekonomichnykh nauk – Modern Economics*. Vol. 13. Pp. 65–70. Retrieved from: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue-13-2019/> [in Ukrainian].
3. Karlin, M., Prots, N., & Prots, V. (2020). Rol minimalnoi zarobitnoi platy v systemi dotrymannia sotsialnoi spravedlyvosti pry finansuvanni biudzhetykh ustanov [*The role of the minimum wage in the system of implementing social justice for financing budget institutions*] *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice – Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. Vol. 3(34). Pp. 358–365 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.18371/fcapter.v3i34.215571> S.361;
4. Sydoruk, A., Kyrylenko, O., Koval, S., & Sydor, I. (2022). Analiz vytrat yak skladova otsinky finansovoho stanu domohospodarstv [*Expenditures analysis as a component of estimation household financial condition*]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice – Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. Vol. 3(44). Pp. 82–91 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.55643/fcapter.3.44.2022.3786> ;
5. Kizyma T. O. (2011).Finansy domohospodarstv: kontseptualni zasady teorii i praktyky [*Household Finances: Conceptual Foundations of Theory and Practice*]. / Rukopys. Dys.nauk. stupenia dok. Ekon. Nauk za spetsialnistiu 08.00.08 – hroshi, finansy i kredyt. TNEU. Ternopil, 2011. S. 9. 471 s. [in Ukrainian].

6. Skrynkovskiy R. M., Tsybul'skiy Yu. I. (2015). *Vytraty domohospodarstv Ukrainy: zmistovno-sutnisni ta informatsiino-analitychni aspekty. [Household Expenditures in Ukraine: content-essential and analytical aspects]. Investytsii: praktyka ta dosvid. Investments: Practice and Experience.* Vol. 1. Pp.38–42 [in Ukrainian] ;
7. Finansy: pidruchnyk [*Finance: a textbook*] / Za red. Prof., S. I. Yurii, & V. M. Fedosova. K.: Znannia, 2008. 611 s. S. 363;[in Ukrainian] ;
8. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi movy [*Comprehensive Explanatory Dictionary of the Modern Language*]. Retrieved from: <https://slovyk.me/dict/vts/%D0%B1%D1%8E%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%82> [in Ukrainian] ;
9. Pro oplatu pratsi [*Law of Ukraine on Remuneration of Labor*]: Zakon Ukrainy vid 24.03.1995 r. № 3680-IX. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1995, № 17. St.121. Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#n12> [in Ukrainian];
10. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Ofitsiyniy sait. Dokhody ta vytraty naselennia za rik [*Income and Expenditures of the Population for the Year*]. Veb-sait. Retrieved from: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/gdn/dvn_ric/dvn_ric_u/dvn_kv13_u.htm [in Ukrainian] ;
11. Dani pro serednii rozmir pensii noi vyplaty [*Data on the Average Pension Payment*]. Pensiyniy fond Ukrainy. Veb-sait. Retrieved from: <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/dani-pro-serednij-rozmir-pensijnoyi-vyplaty/> [in Ukrainian] ;
12. Studentski stipendii [*Student scholarships*]. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Veb-sait Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/studentski-stipendiyi> [in Ukrainian];
13. Kodeks zakoniv pro pratsiu [*Code of Labor Laws*]. (1971, 10 hrudnia). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 50,375. Otrymano z: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/322-08> [in Ukrainian] ;
14. Zakon Ukrainy «Pro oplatu pratsi»[*Law of Ukraine on Remuneration of Labor*] № 108/95-VR. (1995, 24 bereznia). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 17, 121 [in Ukrainian];
15. Serednia zarobitna plata za danymy PFU [*Average salary according to PFU data*]. Ministerstvo finansiv Ukrainy. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/pfu/2023/> [in Ukrainian] ;
16. Minimalna zarplata v Ukraini z 2000 po 2024 rr [*The minimum wage in Ukraine from 2000 to 2024*]. Ministerstvo finansiv Ukrainy. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/min/> [in Ukrainian] ;
17. Raptova bidnist ta znyzhennia dokhodiv pid chas viiny. Stan dobrobutu ukraintsiv vidchutno znyzhyvsia [*Sudden poverty and reduced income during the war. The state of well-being of Ukrainians has significantly decreased*]. EBA. European Business Association. Retrieved from: <https://eba.com.ua/raptova-bidnist-ta-znyzhennya-dohodiv-pid-chas-vijny-stan-dobrobutu-ukrayintsiv-vidchutno-znyzhyvsya/> [in Ukrainian] ;
18. Prozhytkovyi minimum v Ukraini 2024 [*Living wage in Ukraine 2024*]. Ministerstvo finansiv Ukrainy. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/wagemin/> [in Ukrainian] ;
19. Kizyma T. (2009). Vytraty domohospodarstv Ukrainy: sutnisno-analitychniy aspekt [*Expenses of households of Ukraine: essence and analytical aspect*]. Visnyk Ternopil'skoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu – Herald of Ternopil National Economic University. Vol. 2. Pp. 61–70 [in Ukrainian];
20. Bubiakina I. Spozhyvchyi koshyk v zhytti naselennia Ukrainy [*Consumer basket in the life of the population of Ukraine*]. Bila Tserkva. Retrieved from: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2971> [in Ukrainian] ;
21. Na chomu zaoshchadzhuut ukraintsi ta kudy vytrachaiut hroshi [*What do Ukrainians save on and where do they spend their money*]. Ministerstvo finansiv Ukrainy. Retrieved from: <https://minfin.com.ua/ua/2024/03/14/123215732/> [in Ukrainian] ;
22. Ukraintsi pochaly chastishe robyty pokupky, ale prodovzhuut ekonomyty, - doslidzhennia [*Ukrainians began to shop more often, but continue to save – study*]. Ukrain'ski novyny: RBK–Ukraina. Retrieved from: <https://www.rbc.ua/rus/news/ukrayintsi-pochali-chastishe-robiti-pokupki-1710333838.html> [in Ukrainian] ;
23. Na shcho ukraintsi vytrachaiut dvi tretyny svoho biudzhetu: opytuvannia [*What Ukrainians spend two-thirds of their budget on: surveys*]. Apostrof. Novyny Ukrainy. Retrieved from: <https://apostrophe.ua/ua/news/society/2024-03-16/na-cho-ukrayintsi-tratyat-dve-treti-svoego-byudjeta-opros/316493> [in Ukrainian] ;
24. Komunalni taryfy [*Utility tariffs*]. Ministerstvo finansiv Ukrainy. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/tariff/> [in Ukrainian] ;
25. Karpenko T.(2024). Naibilshe ukraintsi simi vytrachaiut svoikh dokhodiv na kharchi, opytuvannia [*Ukrainian families spend most of their income on food, survey*]. Ukraine World News. Retrieved from: <https://uworld.news/news/naibilshe-ukraintsi-sim-vytrachaiut-svoikh-1011764.htm> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30.09.2024 р.